

УДК 631.16:658.155:637
© 2010

*О.В. Ульяновченко,
доктор економічних наук
Харківський національний
аграрний університет
ім. В.В. Докучаєва*

О.В. Анісімова

*ННЦ «Інститут
грунтознавства та агрохімії
імені О. Н. Соколовського»*

ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА КУРЯЧИХ ЯЄЦЬ В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

*Проаналізовано стан та основні тенденції змін
у динаміці економічної ефективності виробництва
яєць. Узагальнено основні напрями підвищення
економічної ефективності виробництва курячих
яєць.*

Підвищення ефективності виробництва харчових яєць необхідне для забезпечення попиту населення України на продукти харчування тваринного походження та збільшення обсягів експорту яєць і продуктів їхньої переробки на світовий ринок. Аналіз результатів діяльності птахівничих підприємств України показав, що за період 1990—2009 рр. утрачено значну частину економічного потенціалу: виробництво яєць птиці усіх видів у сільгоспдприємствах у 2009 р. становило 9258,2 млн шт., що на 8,6% менше рівня 1990 р., поголів'я птиці за цей пе-

ріод зменшилося майже на чверть. Дослідження показали, що існуюча в Україні система господарювання в галузі яєчного птахівництва ще не повною мірою забезпечує високоефективне використання виробничого потенціалу. У зв'язку з цим необхідно створити такі економічні умови, за яких виробництво яєць буде прибутковим.

Проблемам підвищення економічної ефективності виробництва продукції птахівництва присвячені праці Н.О. Аверчової, Т.В. Бакіної, Л.А. Беляєвої, О.В. Білик, А.А. Гайдаєнка, О.Д. Зі-

1. Динаміка економічної ефективності виробництва й реалізації курячих яєць у сільськогосподарських підприємствах України

Показник	Рік					
	2000	2005	2006	2007	2008	2009
Рівень товарності, %	88,8	88,3	87,4	88,7	90,8	92,7
Виробнича собівартість 1000 шт., грн	169,28	183,50	184,66	246,81	305,53	343,58
у % до 2000 р.	100,0	108,40	109,09	145,80	180,49	у 2 р.
Повна собівартість 1000 шт., грн	174,22	207,43	214,58	266,31	337,92	360,52
у % до 2000 р.	100,0	119,06	123,17	152,86	193,96	у 2,1 р.
Ціна реалізації 1000 шт., грн	192,76	256,13	199,98	290,52	381,77	407,67
у % до 2000 р.	100,0	132,88	103,75	150,72	198,05	у 2,1 р.
Маса прибутку (збитку) на 1000 шт., грн	18,54	48,70	-14,6	24,21	43,85	47,15
Рівень рентабельності (збитковості), %	10,6	23,5	-6,8	9,1	13,0	13,1

* Розраховано авторами на основі даних Держкомстату України.

2. Групування сільськогосподарських підприємств України за рівнем рентабельності (збитковості) виробництва курячих яєць, 2009 р.*

Показник	Підприємства		
	Збиткові	Прибуткові	У середньому по сукупності
Кількість підприємств у групі	113	122	235
Середній рівень рентабельності (збитковості), %	-13,6	20,9	13,1
Поголів'я курей на 1 підприємство, гол	67903	200846	136920
Несучість 1 курки, шт. яєць	263	288	282
Вироблено яєць на 1 підприємство, тис. шт.	17873	57944	38676
Рівень товарності, %	77,8	98,1	92,7
Витрати на курку, грн	129,8	86,1	96,9
Частка виручки від реалізації яєць, %	20,2	64,6	46,8
Виробнича собівартість 1000 шт. яєць, грн	493,5	298,9	343,6
Повна собівартість 1000 шт. яєць, грн	443,1	341,8	360,5
Ціна реалізації 1000 шт. яєць, грн	382,7	413,3	407,7
Маса прибутку на 1 курку, грн	-12,4	20,2	12,5

* Розраховано авторами за даними форми № 50-с.г. статистичної звітності (для табл.2 і 3).

нов'євої, О.О. Кузнецова, Л.О. Мармуль, Ф.О. Ярошенко та інших учених. Недостатньо дослідженими залишаються економічні засади підвищення ефективності виробництва яєць у сучасних умовах господарювання.

Мета дослідження — вивчення основних факторів, що впливають на ефективність виробництва яєць.

Результати досліджень. Аналіз тенденцій зміни основних показників, які характеризують економічну ефективність виробництва яєць в Україні за період 2000—2009 рр., свідчить про вплив внутрішніх і зовнішніх факторів (табл. 1).

У середньому по Україні протягом 2006—2009 рр. мала місце чітка тенденція до зростання рівня рентабельності виробництва курячих яєць, але порівняно з 2005 р. цей показник залишається значно нижчим. Так, у 2009 р. рівень рентабельності курячих яєць по Україні становив 13,1%, що на 2,5% більше, ніж у 2000 р., але на 10,4 — менше рівня 2005 р. Не зважаючи на те, що виробництво яєць протягом останніх 3-х років було прибутковим, досягнутий нині рівень рентабельності є недостатнім для розширеного відтворення галузі яєчного птахівництва.

В умовах ринкової економіки ефективне ведення птахівництва можливе за умови зниження собівартості яєць за рахунок упровадження прогресивних технологій утримання й годівлі птиці та використання високопродуктивних гіб-

ридних кросів курей. Проте через вплив об'єктивних і суб'єктивних факторів протягом 2000—2009 рр. спостерігали чітку тенденцію до зростання повної собівартості 1000 шт. яєць, яка в 2009 р. становила 360,52 грн, що в 2,1 раза вище показника 2000 р. При цьому за досліджуваній період відбулося й підвищення реалізаційних цін на яйця, а темпи зростання їхньої повної собівартості перевищували темпи росту виробничої собівартості 1000 шт. яєць. Аналіз показав, що виробнича собівартість, не зважаючи на підвищення рівня несучості курей, мала тенденцію до зростання. Це певною мірою може свідчити про те, що результати роботи птахівничих підприємств щодо впровадження інтенсивних технологій не завжди ефективні, оскільки темпи приросту середньорічної несучості курей нижчі за темпи зростання витрат. Але слід враховувати й інші обставини: зростання витрат зумовлене інфляційними процесами; збільшенню рівня витрат сприяло подорожчання енергоносіїв, пально-мастильних матеріалів, кормів. Тобто, зростання рівня витрат у грошовому виразі могло не супроводжуватися збільшенням витрат кормів у натуральному виразі чи поліпшенням їх якості.

Для вивчення впливу чинників на формування рівня прибутковості птахівничої галузі проведено групування сільськогосподарських підприємств України за рівнем рентабельності виробництва яєць (табл. 2). Аналіз показав, що у

3. Групування сільськогосподарських підприємств України за масою прибутку (збитку) у розрахунку на 1 курку-несучку, 2009 р.

Показник	Група підприємств за масою прибутку (збитку) в розрахунку на 1 курку, грн							У середньому по сукупності
	I	II	III	IV	V	VI	VII	
	до -50	-49,9— (-25)	-24,9— (-10)	-9,9—10	0,1—10	10,1—25	більше 25	
Кількість підприємств у групі	17	21	28	47	55	41	26	235
Середня маса прибутку (збитку) на 1 курку, грн	-59,53	-33,39	-16,36	-2,14	5,62	17,10	41,77	12,47
Поголів'я курей на 1 підприємство, гол	22421	16159	115484	79127	142220	241999	259969	136920
Несучість 1 курки, шт. яєць	261	289	284	243	278	286	305	282
Вироблено яєць на 1 підприємство, тис. шт.	5855	4669	32751	19257	39503	69147	79286	38676
Рівень товарності, %	79,3	61,4	96,8	60,2	98,1	97,3	99,2	92,7
Витрати на курку, грн	111,1	159,8	123,6	134,4	90,8	83,7	84,4	96,9
Частка виручки від реалізації яєць, %	11,6	9,9	42,8	11,8	62,0	57,9	79,1	46,8
Виробнича собівартість 1000 шт. яєць, грн	425,4	553,2	435,8	552,1	326,8	292,8	276,7	343,6
Повна собівартість 1000 шт. яєць, грн	649,2	573,6	456,8	376,4	382,8	341,2	299,9	360,5
Ціна реалізації 1000 шт. яєць, грн	361,9	385,5	397,2	361,8	403,5	402,7	438,0	407,7
Рівень рентабельності (збитковості), %	-44,3	-32,8	-13,0	-3,9	5,4	18,0	46,0	13,1

2009 р. 48,1% господарюючих суб'єктів виявилися збитковими за результатами реалізації яєць, при цьому середній рівень збитковості становив 12,4%, а в 51,9% підприємств рівень прибутковості був у середньому 20,2%.

Рівень рентабельності виробництва курячих яєць формується під впливом двох факторів першого порядку — повної собівартості та цін реалізації. Як свідчать наведені дані, повна собівартість 1000 шт. яєць у середньому по групі збиткових підприємств становила 443,1 грн, що на 22,9% вище за середні дані по всій сукупності підприємств та на 29,6% — за аналогічний показник прибуткових підприємств. Одночасно ціна реалізації 1000 шт. яєць по збиткових підприємствах була нижча на 6,1 і на 7,4% за її рівень по всіх підприємствах та тих, де виробництво яєць було прибутковим,

Значною мірою успіх у прибуткових підприємствах був забезпечений їхнім вищим рівнем концентрації та спеціалізації на виробництві курячих яєць. Так, поголів'я курей у розрахунку на підприємство в прибуткових господарствах становило 200,1 тис. гол., що майже втричі більше за показник збиткової групи, де виробництво яєць було більшим у 3,2 раза.

Частка виручки від реалізації курячих яєць у структурі товарної продукції в прибуткових підприємствах становила 64,6%, а в збиткових — лише 20,2%.

Характерним є те, що рівень несучості курей у середньому по групі прибуткових підприємств був на 9,5% більшим за середні дані по збиткових підприємствах, хоча витрати з розрахунку на курку-несучку в рентабельних господарствах були нижчими за їх рівень у нерентабельних на 33,7%. Тобто, можна стверджувати, що тільки ефективна інтенсифікація в поєднанні з достатнім рівнем концентрації та спеціалізації на виробництві курячих яєць можуть забезпечити високоприбуткове функціонування галузі яєчного птахівництва. Це підтверджують і результати групування підприємств України за сумою прибутку на курку-несучку (табл. 3).

Дослідження показали, що в тій групі підприємств, де в середньому на курку-несучку одержують близько 42 грн прибутку, несучість курей вища на 16,9%, поголів'я курей у розрахунку на підприємство більше майже в 12 разів, а виробництво яєць — у 13,5 раза за середні показники I-ї групи підприємств, де в середньому на курку було одержано майже 60 грн збит-

ку. Характерно, що частка виручки від реалізації яєць у структурі товарної продукції не набула чітко вираженої тенденції, проте в VII-й групі вона у 6,8 раза перевищувала показник I групи підприємств.

Зростанню рівня економічної ефективності виробництва курячих яєць сприяло зниження собівартості та підвищення цін реалізації. Так, виробнича й повна собівартість 1000 шт. яєць у VII групі підприємств становила відповідно 276,7 грн і 299,9 грн, що на 35 і на 53,8% менше за аналогічні показники підприємств I групи. Одночасно ціна реалізації 1000 шт. яєць в останній групі підприємств була на 21% вища за середньореалізаційну ціну в підприємствах I групи.

Аналіз показав, що зростання рівня несучості курей у межах сформованої сукупності підприємств супроводжувалося зменшенням витрат у розрахунку на курку-несучку, в результаті чого виробнича собівартість 1000 шт. яєць

закономірно знижувалася; у структурі витрат на виробництво курячих яєць по сільськогосподарських підприємствах України переважну частку займали корми (у 2009 р. 65,6%). Значну частку (9,3%) у структурі витрат займала стаття «решта матеріальних витрат», на оплату праці в 2009 р. припадало 6% і майже стільки ж — на амортизацію необоротних активів. На нашу думку, для забезпечення розширеного відтворення основних засобів і трудових ресурсів птахівничих підприємств частку амортизаційних відрахувань та витрат на оплату праці доцільно збільшити. Невиправдано високим був рівень інших прямих та загальновиробничих витрат (5,6%) та витрат на оплату послуг і робіт сторонніх організацій (4,3%). Отже, зниження виробничої собівартості яєць можна досягти скороченням витрат на оплату послуг і робіт сторонніх організацій, решти прямих та загальновиробничих витрат, які підчас є непродуктивними.

Висновки

Досягнутий рівень економічної ефективності виробництва курячих яєць підприємствами України залишається недостатнім для забезпечення розширеного відтворення галузі.

Економічна ефективність виробництва яєць залежить від зовнішніх і внутрішніх чинників. Групування сільгосппідприємств за рівнем рентабельності виробництва яєць показало, що дуже важливим фактором підвищення ефективності виробництва курячих яєць є рівень господарювання, адже за відносно однакових зовнішніх умов у 2009 р. в Україні реалізація яєць була збитковою в 113 підпри-

ємствах, а в 122 — забезпечила прибутки. Аналіз показав, що підвищення рівня рентабельності виробництва яєць та маси прибутку на курку супроводжувалося збільшенням поголів'я курей і рівня їх несучості та обсягів виробництва яєць у розрахунку на підприємство. Тому підвищення ефективності реалізації яєць можна досягти шляхом ефективної інтенсифікації галузі в поєднанні із раціональною концентрацією та спеціалізацією виробництва, що дасть змогу раціонально організувати виробництво на основі впровадження інноваційних технологій ведення яєчного птахівництва.